
SZÁMOLÁSI ELJÁRÁSOK: NAGYOBB SZÁMOK
KÜLÖNBSÉGE SZÁMEGYENES ÉS SZÍNES RUDAK
HASZNÁLATÁVAL, GYAKORLÁS, JÁTÉKOK, ELLENŐRZÉS,
HIÁNYOK PÓTLÁSA

---

52. modul

KÉSZÍTETTÉK: C. NEMÉNYI ESZTER–SZ. ORAVECZ MÁRTA

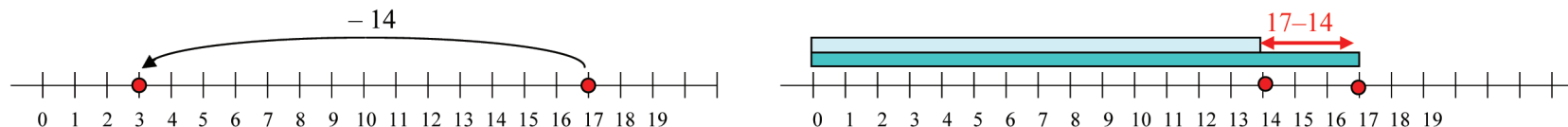
MODULLEÍRÁS

A modul célja	A számfogalom és a műveletfogalmak formálása; a kivonás különbségképzés tartalmának erősítése. Egy számolási eljárás kidolgozása.
Időkeret	Kb. 4 óra
Ajánlott korosztály	6–7 évesek; 1. osztály; kb. a 33. héttől
Modulkapcsolódási pontok	Tágabb környezetben: keresttantervi NAT szerint: környezeti nevelés; énkép, önismeret; tanulás Kompetenciaterület szerint: szociális és környezeti Szűkebb környezetben: saját programcsomagunkon belül a 30., 34., 36., 42–50. modul; Ajánlott megelőző tevékenységek: a kivonás negyedik értelmezése: két szám különbsége
A képességfejlesztés fókuszai	Megismerési képességek fejlesztése: <ul style="list-style-type: none"> – a megfigyelés tudatossága, akaratlagossága, – a megfigyelt tulajdonság, viszony, összefüggés kifejezése tevékenységgel, szóval, jellel, – kívánt helyzetek létrehozása. Ismeretek alkalmazása; Összefüggés-felismerés, alkalmazás

AJÁNLÁS

Különféle esetekben – talán magunk sem figyelünk fel rá – különféleképpen számolunk, különféleképpen gondolunk a számokra, a velük végzendő műveletekre. A kivonást leginkább elvételként éljük meg: valahonnan visszalépegetünk, néha egyesével, máskor talán két, meghatározott lépéssel, esetenként több részletben. De amikor pl. a $117 - 114$ -et számítjuk, akkor biztosan nem 114 -et veszünk el. Ehelyett esetleg a $17 - 14$ -re gondolunk. És még ekkor sem 14 -et lépünk vissza a 17 -től valamilyen lépésekkel, hanem a távolságukat látjuk magunk előtt. Azt, hogy 3 -mal kisebb a 14 a 17 -nél, ennyi köztük a különbség. A kivonás negyedik értelmezése működik ilyenkor: az, hogy a két szám különbségét is kifejezi ez a jel-sorozat, nemcsak azt a számot, ami marad, ha elhagyjuk a 17 -ből a 14 -et.

Erre az értelmezésre építjük most azt a számolási eljárást, ami elsősorban a nagyobb, egymáshoz közeli számok között teszi egyszerűvé a kivonás elvégzését. Ha nem is akarjuk szavakba önteni, mégis szükségük van a gyerekeknek arra, hogy megerősítsük a műveletnek ezt az értelmét. E nélkül a háttérismeret nélkül érthetetlen lenne számukra, hogy mi köze van e két dolognak egymáshoz:

Azaz hogyan fejezi ki ugyanazt a $17-14$ -et egy 14 -es hosszúságú lépés a 17 -ről visszafelé, mint az a távolság, ami a 14 és 17 között van.

TÁMOGATÓRENDSZER

C. Neményi Eszter – Sz. Oravecz Márta: *Útjelző az 1. osztályos matematika tanításához*. Nemzeti Tankönyvkiadó; Budapest

C. Neményi Eszter – R. Dr. Szendrei Julianna: *A számolás tanítása – Szöveges feladatok*. Tantárgypedagógiai füzetek; ELTE TÓFK kiadványa Budapest

ÉRTÉKELÉS

A modulban figyelemmel kísérjük

- a műveletértelmezés megértését;
- a megismert számolási eljárások tudatos használatát;
- az eszközök értő használatát;
- az alakuló ismeretek memorizálásának és felidézésének képességét.

MODULVÁZLAT

Időterv: 1. óra: kb. I. és II/1–4.;
 2. óra: kb. II. II/5–8.;
 3. óra: kb. II/9–12.;
 4. óra: kb. II/13–16.

Változat	Lépések, tevékenységek (a mellékletekben részletesen kifejtve)	Kiemelt készségek, képeségek	Célcsoport / A differenciálás lehetőségei	Tanulásszervezés		Eszköz (mellékletben: a feladatok, gyűjtemények, tananyagtartalmak)
				Munkaformák	Módszerek	
I. Ráhangolódás, a feldolgozás előkészítése						
A	1. Számépítő színes rudakkal (a rózsaszín rúd az 1)	számolás, tájékozódás a számok nagyágviszonyairól	egész osztály	frontálisan irányított egyéni, egyéni és páros	tevékenykedtetés, bemutató, ellenőrzés	színes rudak tanulói és demonstrációs változatban (t/3.)
II. Az új tartalom feldolgozása						
	1. A hozzáadás két hozzáadásra bontása: tízesátlépéses módszer gyakorlása (pl. mindig +7; cseréld ki két változtatásra: 5-től, 8-tól, 7-től stb. indulva; mindig 8-at adunk... hasonlóan)	műveletek értelmezése, műveletek kapcsolatának felfogása, összefüggéslátás, számolási készség	egész osztály	közös, egyéni	bemutató, tevékenykedtetés, beszélgetés	változtató- kártyák (t/20. és Ak/22/1.), játéktábla (1. melléklet)
	2. Szöveges feladatok számok különbségére	tájékozódás a világ mennyiségi viszonyai között, műveletek értelmezése, műveletek kapcsolatának felfogása, szövegértés, modellalkotás, összefüggéslátás, induktív, deduktív lépések, rugalmas gondolkodás	egész osztály egész osztály	közös, egyéni	tevékenykedtetés, kérdés-felelet, beszélgetés	„életkor-tornyok” (2. melléklet), karton legó-készlet (Ak/12.)

Változat	Lépések, tevékenységek (a mellékletekben részletesen kifejtve)	Kiemelt készségek, képességek	Célcsoport / A differenciálás lehetőségei	Tanulásszervezés		Eszköz (mellékletben: a feladatok, gyűjtemények, tananyagtartalmak)
				Munkaformák	Módszerek	
	3. Nagyobb számok különbsége legóval	műveletek kapcsolatának felfogása, modellezés, matematizálás	egész osztály	közös, egyéni	tevékenykedtetés, kérdés-felelet	számkártyák, karton legókészlet (Ak/12.)
	4. Különbség-játék – a virágos logikai készlettel	megfigyelőképesség és emlékezet, szabálytartás, társakkal való együttműködés	egész osztály	csoportos	ismertetés, bemutatás, játék	virágos logikai készlet (t/14.)
	5. Egy változás helyett kettő – a tízesátlépéses kivonás gyakorlása (pl. mindig 9-et veszünk el, stb.)	eligazodás a világ mennyiségi viszonyai között – az idő érzékelése, számolási eljárás alkalmazása	egész osztály	közös, egyéni	beszélgetés, kérdés-felelet,; tevékenykedtetés, gyakorlás	változtatókártyák (t/20. és Ak/22/1.), játéktábla (1. melléklet)
	6. A gyerekek tömegének megmérése személymérlegen: a „kilók” leolvasása	eligazodás a világ mennyiségi viszonyai között, tömegmérés, becslés, skálázott mérőeszköz használata, mérőszám és mértékegység kapcsolatának megta-pasztaltatása, értése, grafikon leolvasása, adatok kezelése, összehasonlítás, megkülönböztetés, induktív, deduktív lépések	egész osztály	közös, egyéni	tevékenykedtetés, beszélgetés	gyerekek, digitális személymérleg, 1 kilós súly, füzet, skálázott papír-csíkok (3. melléklet), olló, 1 ív csomagolópapír (vagy karton) monogramokkal, cellux

Változat	Lépések, tevékenységek (a mellékletekben részletesen kifejtve)	Kiemelt készségek, képességek	Célcsoport / A differenciálás lehetőségei	Tanulásszervezés		Eszköz (mellékletben: a feladatok, gyűjtemények, tananyagtartalmak)
				Munkaformák	Módszerek	
	7. Szöveges feladat – a kivonás „különbség” tartalmához	összehasonlítás, megkülönböztetés, következtetés, induktív, deduktív lépések	egész osztály	közös, egyéni	képolvasás, beszélgetés, feladatmegoldás, tevékenykedtetés	három kép libikókázó gye- rekekről (4. mel- léklet), skálázott papír- csíkok (3. melléklet), Olló
	8. Különbségek leolvasása – mérőszalagról és színes rudakról páros tevékenységgel	megértés, eljáráskövetés, számolás	egész osztály	páros	tevékenykedtetés	mérőszalag (alap- készlet), színes rudak, ceruza
	9. Különbségek leolvasása – mérőszalagról és színes rudakról páros tevékenységgel az előző órai tevékenység mintájára	megértés, eljáráskövetés, számolási készség	egész osztály	páros	tevékenykedtetés	mérőszalag színes rudak, ceruza
	10. Ellenőrzés („mérés”) – 6 számfeladat a teljesítmények azonnali visszajelzésével; – Hogyan számoltál? – a követett számolási módok visszaidézése néhány esetben: módszerek tudatosítása, összevetése	megértés, eljáráskövetés, számolási készség, feladattudat	egész osztály	egyéni, közös	feladatmegoldás, beszámolás, alkalmazás, ellenőrzés	fűzet
	11. Két gépjáték – A logikai lapok közül a kicsiket válogatja és dobja ki; – Kétbemenetű gép: a két szám eltérését (különbségük abszolút értékét) dobja ki	összehasonlítás, megkülönböztetés, összefüggés felismerés, szemponttartás	egész osztály	közös, majd frontálisan irányított egyéni	tevékenykedtetés	egybemenetű gép, kétbemenetű gép (t/10. és Ak/5.), logikai lapok, számkártyák, táblázatok (5/A-B melléklet), feladatlapok utolsó oldal
	12. Fordított barkochba tulajdonsággal – logikai lapokkal, számokkal	összehasonlítás, megkülönböztetés (számtulajdonságok), megfigyelőképesség, gondolkodás, szempontváltás	egész osztály	közös, egyéni	tevékenykedtetés	logikai lapok, számkártyák, demonstrációs jelkártyák (t/2. és 6. melléklet), fűzet

Változat	Lépések, tevékenységek (a melléletekben részletesen kifejtve)	Kiemelt készségek, képességek	Célcsoport / A differenciálás lehetőségei	Tanulásszervezés		Eszköz (melléletekben: a feladatok, gyűjtemények, tananyagtartalmak)
				Munkaformák	Módszerek	
	13. Fordított barkochba tulajdonsággal – számokkal	összehasonlítás, megkülönböztetés (szám tulajdonságok), megfigyelőképesség, gondolkodás	egész osztály	közös, egyéni	tevékenykedtetés	számkártyák, demonstrációs jelkártyák (t/2. és 6. mellélet), füzet
	14. Ellenőrzés („mérés”) – 6 összeadás, 6 kivonás, 6 hiányos művelet; – A teljesítmények azonnali visszajelzésével; – Hogyan számoltál? – a követett számolási módok visszaidézése néhány esetben: módszerek tudatosítása, összevetése	számolási eljárások alkalmazása, feladattudat	egész osztály	egyéni, közös	feladatmegoldás, beszámolás, alkalmazás, ellenőrzés	füzet
	15. Szöveges feladat különbség kiegyenlítésére	szövegértés, őroblémamegoldás, társsal való együttműködés	egész osztály	páros	eljátszás, megbeszélés, beszélgetés	korongok
	16. Gépjáték két bemenetű géppel a) a két szám különbségét adja ki a gép; b) a két szám között közepén levő számot dobja ki Jelölés a számegyenesen – a két szám között egyenlő távolságban levő szám jelölése	megfigyelőképesség, következtetés, összefüggés felismerése (szám tulajdonságok)	egész osztály	közös, egyéni	tevékenykedtetés	kétbemenetű gép (t/10. és Ak/5.), számkártyák, táblázatok (5/A-B mellélet, feladatlapok utolsó oldal), szárítókötél, számegyenes, kisebb és nagyobb ruhacsipeszek (lásd: 44. modul)

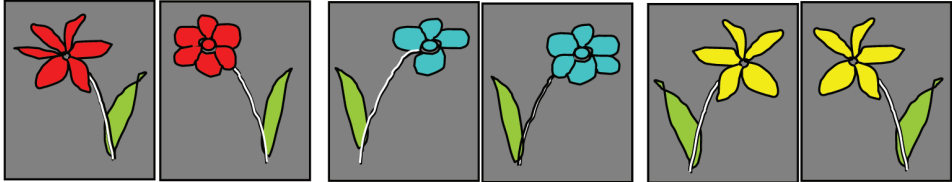
A FELDOLGOZÁS MENETE

Az alábbi részletes leírás célja elsősorban egyféle minta bemutatása. Nem lehet és nem szabad kötelező jellegű előírásnak tekinteni. A pedagógus legjobb belátása szerint dönthet a részletek felhasználásáról, módosításáról vagy újabb variációk kidolgozásáról.

I. Ráhangelődés, a feldolgozás előkészítése	
Tanítói tevékenység	Tanulói tevékenység
<p>1. Számépítő színes rudakkal (a rózsaszín rúd az 1)</p> <p><i>Szervezés:</i> a színes rudak előkészítése „Keressétek ki azokat a rudakat, amelyeket ki tudtok rakni csupa rózsaszínnel! Mindegyikből egyet tegyetek magatok elé! A rózsaszín legyen a mérőegység! Melyik ér 4-et?” „Melyik a 6-os?” „Mennyit ér most a piros?” „Mérd meg a barnát!” „Készíts lépcsőt az előkészített rudakkal!”</p> <p><i>A feladat ismertetése</i> „Rudakkal kell felépíteni számokat. Csak azokat használhatjátok, amiket a lépcsőbe előkészítettetek.”</p> <p><i>Próbajáték</i> „Például hogyan tudjátok felépíteni a 13-at?” Két bemutatott előállítást feltetet a demonstrációs rúdkészlettel a táblára, egymás alá, és összehasonlítja a két hosszúságot. Ezzel mintát ad a páros tevékenységre is. „Építsétek fel a 17-et!” (A szomszédok próbálják különbözőképpen felépíteni!) „A szomszédok mérjék össze a kirakásaikat, olvassák le színekkel és számokkal egymáséit, és állapítsák meg, hogy egyenlők-e!” „Építsétek meg a 12-t!” – az előzőhöz hasonló menetben. „Építsétek meg a 20-at!” – mint előbb.</p>	<p>A színes rudak előkészítése</p> <p>A bordó rudat felmutatják (szükség szerint megmérve előbb a rózsaszínű rudakkal). A zöld 2-t Mérés: 8-at ér Nagyság szerint növekvő vagy csökkenő sorban elrendezik a rudakat.</p> <p>Néhány megoldás bemutatása: barna és narancssárga rúd együtt; egy bordó, egy zöld és a lila együtt, stb.</p> <p>A szomszédok előbb önállóan előállítják a számnak megfelelő hosszúságot, aztán összemérik, ezzel ellenőrzik, hogy ugyanazt a számot építették-e meg. Leolvassák egymás kirakásait.</p>

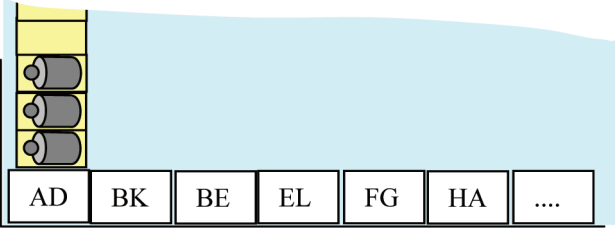
II. Az új tartalom feldolgozása	
Tanítói tevékenység	Tanulói tevékenység
<p>1. Változtatókártyákkal a hozzáadás két hozzáadásra bontása: a tízesátlépéses módszer gyakorlása</p> <p><i>Szervezés</i> 1. Játéktáblaképet helyez az írásvetítőre (lásd 1. melléklet); 2. A változtatókártyák elővetetése, kiterítése a padra „Mit mutat az én kártyám?” $\boxed{+7}$ „Mutassátok két kártyával!”</p> <p>„Folytassátok a kirakást magatok előtt! Tartsatok szép rendet!” (Nem pontosítja a „szép” rend kifejezést, csak egyénileg ad tanácsot szükség szerint.) Ellenőrzés felolvasatással.</p> <p>„Most mindig 7-et adunk hozzá a számokhoz. Válasszatok úgy két változtatókártyát, hogy először a 10-ig lépjete!” <i>Próbajáték</i> „Például az 5-höz melyik két kártyát választanátok? – a táblára írja közben az 5-öt. – Mutassátok fel!”</p> <p>„Mutasd a lépegetést a játéktáblán!” – mutat a kivetített pálya 5-ös mezőjére. „Induljatok a 8-tól! Melyik két kártyát választanátok?”</p>	<p>A gyerekek leolvassák: + 7 (meg 7) Pl. $\boxed{+2}$ $\boxed{+5}$ Vagy: $\boxed{+4}$ $\boxed{3}$ Összegyűjtik a bontásokat az első szám növekvő vagy csökkenő sorrendje szerint. Pl.: a „meg 7” változást kicserélhetem „meg 2 és meg 5” változásokra...</p> <p>A gyerekek kikeresik a két változtatókártyát. Valaki, aki jó megoldást mutat, elmagyarázza, hogy miért azt a két kártyát választotta. A táblánál a tanítói kártyákból kiteszi a felírt 5 mellé a +5 és +2 kártyákat: 5 $\boxed{+5}$ $\boxed{+2}$ Előbb eljut a 10-ig, onnan „kanyarodás után” a 12-ig. A megkeresett +2, +5 kártyát maguk elé teszik. A kiszólitott gyerek táblára is felteszi a felírt 8-as mellé a kártyákat, és elmondja, hogy a 8-hoz előbb 2-t ad hozzá, így lesz 10, aztán még az 5-öt, és a 15-höz jutott. Összesen 7-et adott hozzá a 8-hoz.</p>

<p>„6 + ...?” „13 + ...?” Kivárja a gyerekek reakcióit. Ha ők nem hozzák, akkor a tanító veti fel, hogy esetleg most elég 1 kártya is. Addig tevékenykedtetni a gyerekeket, amíg az összes bontott alak a táblára nem kerül.</p> <p>„Párokban dolgozzatok tovább! Most 8-at fogunk a számokhoz hozzáadni egy vagy két lépéssel! Tegyétek ki a változtatókártyákkal a lépés-párokat!” Ellenőrzés: csak a munkák végignézésével „Egymástól kérdezzenek a párok felváltva: hogyan adjátok hozzá a 8-at a különféle számokhoz!”</p>	<p>Megkeresik a +4 és +3 kártyákat. Az előbbieket szerint ellenőriznek.</p> <p>Valószínű, hogy többen rájönnek: nincs szükség a bontásra. (Akik azonban „ragaszkodnak” a 2 lépéshez, többféle megoldást is hozhatnak. Egyik sem felel meg azonban annak a kérésnek, hogy először a 10-ig lépjenek, hacsak nem lépnek vissza 3-at, aztán előre 10-et.)</p> <p>Párokban megkeresik a 8 összes bontását, nagyság szerint elrendezve.</p> <p>3-4 perces páros tevékenység tanítói ellenőrzéssel.</p>
<p>2. Szöveges feladatok számok különbségére</p> <p>„Klári és Marci édesanyja a gyerekek minden születésnapján beszínezett egy kis téglát az életkortornyukon” – mutatja a táblára tett tornyokat (2. melléklet).</p> <p>a) „Klári az idősebb. Olvassátok le, hogy hány évesek! Rakjátok ki a két tornyot a karton-legótokkal!” „Mennyi a korkülönbség a két gyerek között?” „Mondd el számtan-nyelven!”</p> <p>Ha a gyerekek nem fogalmazzák meg a különbség alakot, akkor a tanító mondja el, hogy a korkülönbséget leírhatjuk így is: $18 - 16 = 2$</p> <p>A feladat kapcsán beszélgetést kezdeményez arról, hogy kire igaz még, hogy a testvére és közte 2 év a korkülönbség.</p> <p>b) „Aki akarja, a következő feladathoz is használhatja a legókat. A 9 éves Zsolt és Kata közt is 2 év a korkülönbség. Hány éves lehet Kata?” „Írjátok a szöveges feladatról többféle számfeladatot!” Ha senki nem gondol arra, hogy lehet Kata is az idősebb, akkor kérdezzen rá, hogy melyikük idősebb! „Honnan tudod?”</p>	<p>18 éves, Marci 16. Leolvassák a különbséget. Elmondhatják például úgy, hogy $18 - \square = 16$, vagy úgy, hogy $16 + \square = 18$</p> <p>Önállóan értelmezik a szöveget. Az előző feladat mintájára számfeladatot írnak róla. Megbeszélik, hogy a feladat nem mondta, hogy Zsolt az idősebb. Ennek megfelelően további számfeladatokat is alkotnak.</p>

Tanítói tevékenység	Tanulói tevékenység
<p>3. Nagyobb számok különbsége legóval</p> <p>Számkártyákat mutat fel:</p> <div style="display: flex; justify-content: center; gap: 20px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px 10px;">15</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px 10px;">16</div> </div> <p>„Készítsetek két életkörtornyot legóval!” „Mennyi a korkülönbség a két gyerek között?”</p> <p>További számpárok megjeleníttetése, és a különbségek leolvastatása. (Mennyivel idősebb...? Mennyivel fiatalabb...? Mekkora a korkülönbség...?)</p>	<p>15 és 16 elemből álló legótornyot raknak ki. Leolvashatják egy számmal is (1 év), de el kell mondaniuk „számtannyelven” is: $16 - 15 = 1$.</p>
<p>4. Különbség-játék a virágos logikai készlettel</p> <p><i>Szervezés:</i> csoportos munka A virágkártyák előkészítése csoportonként. A játék ismertetése: A lapokat összekeverve lefelé fordítva körberakjuk. Egy lapot felvetünk a kör közepére. A soron következő játékos felvesz egy lapot a körből. Akkor teheti a középen álló lapra, ha pontosan 1 tulajdonságban tér el attól. Ha nem, akkor a felvett lap a kezében marad, és a következő körben felhasználhatja. Amikor elfogy a körből a kártya, akkor lehet „kimenni”.</p> <p>A játék megértését segíti, ha keresnek néhány 1-különbséges kártya-párt. (A virág színe, állása és a szirmok alakja, száma lehet a különbség. Tisztázni kell a gyerekekkel, hogy miképpen akarják érteni a különbséget akkor, amikor csak a szirmok száma tér el. Ügye, hogy 1 a különbség, hiszen csak ez az 1 tulajdonság nem egyezik a két lapon. Vagy úgy, hogy annyi a különbség, amennyivel az egyik virágnak több a szirma a másikénál.)</p>	

2. óra

Tanítói tevékenység	Tanulói tevékenység
<p>5. Egy változás helyett kettő: a tízesátlépéses kivonás gyakorlása (pl. mindig 9-et veszünk el...)</p> <p><i>(Mi nagyvárosi iskolára gondoltunk, de természetesen harmadik személyről is szólhat a történet.)</i></p> <p>„A mai napon az egész utamból 8 percig kellett gyalogolnom. Mit gondoltok, hány percet utaztam buszon?”</p> <p>A tanító is felvetheti a lehetőségeket: „Ha összesen 15 perc alatt értem ide? És ha 11 perc alatt itt voltam?...”</p> <p>„Amikor elárultam, hogy összesen 11 percet voltam úton, akkor hogyan számoltad ki, hogy ebből mennyi volt a buszozás?” A tanító az elvételes formához kapcsolódva nevezi meg a következő gyakorlás anyagát: „Ma ismét két változtatással cseréljük ki az egyet (mint az elmúlt órán). Azaz két lépésben végzünk el egy változtatást. Mire lehet cserélni a – 8-at?”</p> <p><i>Szervezés</i> A változtatókártyák elővetetése, kiterítése a padra. A – 9 változás kicseréltetése két változtatásra; az összes bontás rendezett összegyűjtetése, aztán leolvasatása.</p> <p>„Induljatok a 12-től! Melyik két lépést javasoljátok?” Az első feladat bemutatása után további indulószámokkal gyakoroltat (17, 16, 18, 15 stb.).</p>	<p>Találgatnak. Felvetődhet, hogy nem tudják, összesen mennyi idő alatt ért a tanító az iskolába. Ebben az esetben megkérdezhetik, hogy összesen mennyit volt úton. De kereshetnek lehetőségeket is: „Ha összesen 20 percig utaztál, akkor 12 percig tartott a buszozás. Ha 16 perc alatt ide értél, akkor 8 percet ültél buszon...” A számok (15 perc, 11 perc) kétfelé bontásával válaszolnak: „Ha összesen 15 perc alatt értél ide, akkor 7 percig buszoztál. Ha 11 perc alatt ideértél, akkor csak 3 percet töltöttél el a buszon...”</p> <p>Elmondhatják pótlással: $8 + 3 = 11$, hiányos kivonással: $11 - 3 = 8$ és a 8 elvételével is: $11 - 8 = 3$.</p> <p>Az első lépés után a 10-re érnek – mutatják is a kivetített játéktábla mezőin – aztán lépnek még 7-et.</p> <p>A – 1 és – 8; – 2 és – 7... és a – 8 és – 1 kártyák párba állítása nagyság szerinti elrendezésben; leolvasás. (Pl. a – 9 változtatást kicserélhetem – 1 és – 8-ra...)</p> <p>Kirakás, leolvasás: $12 - 9$, ugyanannyi, mint $12 - 2 - 7 = 3$</p>

Tanítói tevékenység	Tanulói tevékenység
<p>6. A gyerekek tömegének megmérése személymérlegen: a „kilók” leolvasása</p> <p>Egy kisgyerek kiszólitása. Miközben a többiek hunynak a tanító ráállítja a személymérlegre, és némán leolvastatja, hány kilót mutat a mérleg. „Nézzetek fel! Valamit megmértem Danin. Elárulom, hogy 19. Mit mérhettem?”</p> <p>Amikor kitalálják, hogy azt mérte, hogy milyen nehéz, akkor felveti a kérdést: „Egy másik mérlegen ilyen 1 kilósokkal szeretném Danit megmérni. – mutatja az 1 kilós „súlyt”. Hány ilyen kilóst kellene a mérlegre tennem?” Még egy gyerekkel megismétli a mérést, a mérés eredményének 1 kilósokkal való kifejeztetését. „Sorban egymás után álljatok a mérlegre, és olvassátok le, hogy nektek hány ilyen 1 kilósra lenne szükségetek! Jegyezzétek fel a mérés eredményét a füzetetekbe!” (Mindenki csak a sajátját írja; pl. 32 kiló.)</p> <p>Szervezés: A névsort tartalmazó karton (csomagolópapír) és cellux előkészítése. A skálázott papírcsíkok (3. melléklet) kiosztása, az ollók elővetetése. „A papírcsíkon annyi négyszöget színezz ki, ahány 1 kilóssal meg tudnánk mérni, milyen nehéz vagy! Vágd le a színezett négyszögekből álló csíkot! Írjátok rá a hátára a neveteket!” „Aki elkészült, hozza ki a csíkot!” – felragasztja a gyerekekkel a névsorral előre ellátott kartonlapra (csomagolópapírra).</p> <p>„Mit gondoltok, ez kinek a csíkja lehet? – mutatja a leghosszabb (majd a legrövidebb) papírcsíkot. „Két gyerekre gondoltam. Köztük csak 1 (2, 3...) kiló a különbség. Kik lehetnek ők?”</p>	<p>A gyerekek találgatnak, hiszen még a mértékegység sem árulja el, hogy tömeget, vagy valamiféle hosszmeretet mértek-e. (A kihívott gyerek válaszolhat, hogy eltalálták-e a többiek.)</p> <p>19 egykilóst.</p> <p>(Akinek szüksége van a nagyobb számok írásának segítésére, azt segíthetik a társai.)</p> <p>A gyerekek leszámolják a „kilóikat” a papírcsíkon és levágják a megfelelő hosszú csíkot.</p> <p>A tanító segítségével felragasztják a nevük (monogramjuk) fölé.</p> <p>Egymás tömegét megbecsülve próbálják eldönteni, ki a legnehezebb, ki a legkönnyebb. A „grafikonról” keresnek olyan csíkokat, amelyek 1 egységgel térnek el egymástól; leolvassák a különbséget (pl. 21 kiló és 20 kiló különbsége $21 - 20 = 1$.)</p>

<p>7. Szöveges feladat a kivonás „különbség” tartalmához</p> <p><i>Szervezés:</i> a 4. melléklet első két képét felteszi az írásvetítőre, várva a gyerekek reagálását. A képeken egy-egy libikóka: az egyikén egy kislány felé billen le a mérlegkhinta, a másikon egy nagyobb fiú „húzza le” a kislányt.</p> <p>A 4. melléklet harmadik képét is kivetíti, kéri, hogy a libikókák állása alapján rajzolják be a gyerekek a nyilakat a könnyebbtől a nehezebb felé a képre helyezett üres fólián: „Rajzoljunk nyilakat! Mutasson a nyíl a könnyebbtől a nehezebb felé!”</p> <p>„A három testvért megmérte az édesanyjuk: az egyik 17 kg, a másik 13 kg, a harmadik 18 kg. Mennyivel nehezebb az egyik gyerek a másiknál?”</p> <p>„Vágjuk le ennek a három gyereknek is a mérőszalagját!”</p> <p>„Hasonlítsátok össze a szalagokat!”</p>	<p>A gyerekek nevet adnak a képen látható kislánynak és a két fiúnak, leolvassák a mérlegállásokat. Pl. „Klári nehezebb, mint Imre...”</p> <p>A 3. képen berajzolják azokat a nyilakat, amelyeket a libikóka-állások kifejeznek. Lehet olyan gyerek, aki a harmadik összehasonlítást is „kitalálja”. Lehet, hogy a rajzolt figurák mérete alapján, de az is lehet, hogy már megsejti, hogyan következik a másik két viszonyból a harmadik.</p> <p>A gyerekek a szöveg meghallgatása után megpróbálják „kiosztani” az adatokat a gyerekek között, a megfelelő nevekhez a mérőszámokat. Egy-egy gyerek elkészíti a 13, 17 és 18 kilós csíkot. A szalagok egymás mellé simításával összemérik őket, és számtan-nyelven kifejezik a különbségeket.</p>
<p>8. Különbségek leolvasása mérőszalag-számegyenesről és színes rudakról: páros tevékenységgel</p> <p><i>Szervezés:</i> a mérőszalagok és a színesrúd-készlet előkészítése; táblai száme-gyenes felrajzolása a demonstrációs színes rudaknak megfelelő beosztással</p> <p>„Rakjátok ki a 15-öt a mérőszalagra színes rudakkal! Mennyi a 15-nél nagyobb számok és a 15 különbsége?”</p> <p>Így dolgozzatok: Tegyétek a ceruza hegyét a 16-ra! – mutatja a táblai szám-egyenesen a ráhelyezett demonstrációs színes rudakkal a mintát.</p> <p>Olvassátok le, hogy mennyi a 16 és a 15 különbsége!”</p> <p>„Mozdítsátok tovább a ceruza hegyét!” – mutatja. – Olvassátok le mindig a mutatott szám és a 15 különbségét!”</p> <p>Másodszor a 14-et teteti ki a mérőszalagra színes rudakkal, és a nála nagyobb számokat mutatják a ceruzával; így olvassák le a szomszédok egymásnak a nagyobb számok és a 14 különbségét.</p>	<p>Leolvasás: $16 - 15 = 1$</p> <p>Néhány leolvasás közösen az írásvetítőn is mutatott helyzetről: $17 - 15 = 2$</p> <p>$18 - 15...$,</p> <p>...aztán a párok egymásnak olvassák le felváltva a különbségeket.</p>

3. óra

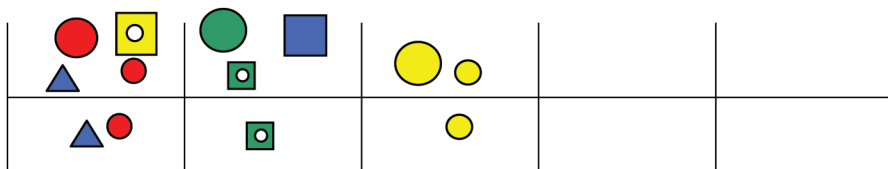
Tanítói tevékenység	Tanulói tevékenység
<p>9. Különbségek leolvasása mérőszalagról és színes rudakról: páros tevékenység-gel</p> <p><i>Szervezés:</i> a mérőszalagok és a színesrúd-készlet előkészítése; páros munka szervezése</p> <p>„Rakjátok ki a 16-ot a mérőszalagra színes rudakkal! Mennyi a 16-nál nagyobb számok és a 16 különbsége?</p> <p>Úgy dolgozzatok, ahogy az előző órán mutattam!</p> <p>Olvassátok le egymásnak, hogy mennyi a két-két szám különbsége!”</p>	<p>A tanult eszközről páronként egymásnak olvassák le a számok különbségét.</p> <p>Szükség esetén a páros munkát ismét egy-egy bemutató leolvasás megelőzheti.</p>
<p>10. Ellenőrzés („mérés”): 6 összeadás számfeladat (a teljesítmények azonnali visszajelzésével); Hogyan számoltál? – a követett számolási módok visszaidézése néhány esetben: módszerek tudatosítása, összevetése</p> <p><i>Az ellenőrzés menete</i></p> <p>A tanító lediktál egy számfeladatot, amit a gyerekek a füzetükbe leírnak. Kiszámítják. Aki elkészült, a ceruza letevésével, vagy felállással jelzi ezt. Amikor mindenki kiszámolta a feladatot, akkor a tanító megkérdezi az eredményt. A leggyorsabban dolgozó gyerek mondhatja először, hogy hogyan számolt (mi volt a módszere a számolásnál). Megkérdezi a többiektől, hogy ki számolt másképpen. Egészen addig kérdez, míg van más eljárás.</p> <p>Ez után jöhet a következő számfeladat, a számolás, ellenőrzés, a módszer tudatosítása a fentiek szerint.</p> <p>A számfeladatok:</p> $6 + 6 =$ $6 + 8 =$ $15 - 9 =$ $2 + 15 + 1 =$ $19 - 17 =$ $16 - 4 =$	<p>Diktálás után leírják a feladatokat, kiszámítják, majd tudatosítják, hogy hogyan számoltak. (Sok első osztályos kisgyerek még nem képes valóban beszámolni a gondolkodásáról, ne erőltesse a tanító!)</p> <p>Például a $6 + 6$-ra ilyen megfogalmazásokra számíthatunk: „az ujjakra gondoltam.” – mutatja a szimmetrikus mozgással megjelenített $6 + 6$-ot.</p> <p>Vagy „először 4-et adtam a 6-hoz, így lett 10, aztán még 2-t.”</p> <p>Vagy: „Én az $5 + 5$-re gondoltam, és tudtam, hogy a 6 még eggyel több, tehát még 1 + 1-et adtam hozzá...”</p> <p>(A gyerekek saját szavaikkal és megmutatással próbálják elmondani, miképpen számoltak.)</p>

11. Két gépjáték

A logikai lapok közül a kicsiket válogatja és dobja ki

Szervezés: a logikai készlet és az egybemenetű és kétbemenetű karton-gép előkészítése, a demonstrációs gépséma kikészítése. Páros munka 2-2 készlettel, a „Feladatlapok” utolsó lapján

Először az egybemenetű gépet teszi fel a táblára, és a gyerekek logikai lapjai közül néhányat papírlapra ragasztva működteti a gépet.

Három adatpár megadása után kéri a gyerekeket, hogy próbálják meg kitalálni, mit dobhat ki – miközben más-más csoportot dob be a gépbe, illetve mit dobhatunk be, amikor megadott lapok jönnek ki. Ez utóbbi esetben adjunk lehetőséget a több különböző bemenő „érték” közül jó néhány megadására, hiszen a kijövő lapok csak azt szabják meg, hogy, mely kicsi lapok vannak a bedobottak között. Ezeket akármilyen nagy lapokkal kiegészítve dobják be a gépbe, mindig ugyanaz lesz a válasz!

Kétbemenetű gép: a két szám eltérését (különbségük abszolút értékét) dobja ki.

A kétbemenetű gép bal oldali nyílásán a nagyobb, a jobb oldali nyílásán a kisebb számot dobjuk be. A gép a két szám különbségével válaszol. A gépséma mellett táblára rajzolt táblázatba helyezi el a „kipróbált” számhármassokat:

	Bal	7	13	8	12	9	
	Jobb	5	10	4	11		7
	Ki	2	3	4		3	3

A tanító sok-sok adatpárral működteti a gépet: olyanokkal is, amiket bedob, meg olyanokkal is, amelyek közül az egyik a kijövő adat.

A tanítóval együtt játsszák le a lapok bedobását, kiesését a saját eszközeikkel, és helyezték el egymás alatt táblázatban – 5. A) melléklet a „feladatlapok” utolsó lapján– az összetartozó együtteseket.

A kitalált eseteket „titokban” mutatják meg a tanítónak, esetleg megsúghatják, hogy szerintük hogyan működik a gép.

(Az első két adatpár esetén még gondolhatnak arra is a gyerekek, hogy 2 lapot elnyel a gép; a harmadik pár azonban kizárja ezt a szabályt.)

A gyerekek a 5/B táblázatot („Feladatlapok” utolsó oldala) és a számkártyáikat használják. A tanítóval együtt játsszák le a számok bedobását, a gép működtetését, aztán a táblázatba elhelyezik a számkártyákat.

Nem baj, ha csak néhány kisgyerek jön rá, hogy mit csinálhat a gép. Mások a sok példából sejtik meg a gép működési szabályát, de még akkor sem biztos, hogy meg tudják fogalmazni, amikor már ki tudják egészíteni a táblázatot. Az esetleg már kimondott összefüggés ellenőrzéseként azonban még keressenek néhány további összetartozó számhármast.

12. Fordított barkochba tulajdonsággal: logikai lapokkal, számokkal

Szervezés: a logikai készlet újbóli előkészítése, a demonstrációs tulajdonságkártyák (alapkészlet) elővétele

A játék ismertetése

„Most egy tulajdonságkártyát rejtek el. Azt kell kitalálnotok, hogy mit jelez. Némelyik logikai lapra igaz ez a tulajdonság, másokra nem igaz. Egy-egy lap felmutatásával kérdezhetek. Igen lesz a válasz, ha az eldugott tulajdonság igaz a felemelt lapra, nem a válasz, ha nem igaz. Például ha eldugom ezt a jelkártyát:

$\triangle$, – mit is jelent ez?

Tudtok olyan lapokat mutatni, amire ez igaz?

Ezeket a lapokat gyűjtsétek egybe a bal kezetekhez!

Olyant is tudtok mutatni, amire „nem”-et válaszolok?

Ezek kerüljenek a jobb kezetekhez!

„Kezdődhet a játék! Elrejtettem egy tulajdonságkártyát. Kérdezzetek!” (A tanító is írja fel az „igen” és a „nem” szavakat a táblára, és a kérdezett lapokat a feleletnek megfelelően ő is rendezze el.)

Először érdemes egy színekártyát (pl. kéket) eldugni.

Másodszor számokra vonatkozó tulajdonsággal játsszák a fordított barkochbát hasonlóan a tárgyakkal végzett tevékenységhez. Az elrejtett tulajdonságkártya legyen ez: páratlan (6. melléklet).

Azt jelenti, hogy háromszög.

Felmutatnak néhány háromszöget.

Köröket és négyszögeket mutatnak.

A gyerekek számokat mutatnak fel (illetve sorolnak), amelyre a tanító ismét igennel vagy nemmel válaszol nekik. A füzetbe való lejegyzéssel válogatják a számokat a feleletnek megfelelően. Az együvé gyűjtött számok közös tulajdonsága lesz a kitalálható tulajdonság (ami egyúttal a másik csoportba gyűjtött összes számra téves lesz).

4. óra

Tanítói tevékenység	Tanulói tevékenység
<p>13. Fordított barkochba tulajdonsággal, számokkal (6. melléklet)</p> <p>Az ismert játékot újabb és szokatlanabb számtulajdonságokkal játsszák. Az első elrejtett tulajdonság legyen:</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; width: fit-content; margin: 10px auto;">13-nál kisebb</div> <p>„Elrejtettem egy szókárttyát. Amit ráírtam, az némelyik számra igaz, másokra nem igaz. Számokat kérdezhetek, hogy az ilyen tulajdonságú-e.”</p> <p>„A füzetbe íratok a 4. négyzetbe egy nagy I betűt! Mit fog ez jelenteni?” – a táblára is felírja az I (illetve később az N) betűt.</p> <p>„Ez alá kell írni azt a számot, amelyre azt válaszoltam: igen, azaz igaz erre a számra az, amit a kártyámra írtam.”</p> <p>„Négy négyzet kihagyásával íratok egy nagy N betűt is! Ez alá íratok azokat a számokat, amik nem ilyen tulajdonságúak!”</p> <p>A kért számokat a tanító is felírja a táblára a megfelelő oszlopba.</p> <p>Ha a gyerekek más szavakkal fejezik ki ugyanazt a tulajdonságot, akkor erősítjük meg, hogy kitalálta, de áruljuk el, hogy a mi kártyánkon ugyanez másképpen van leírva.</p> <p>A második:</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; width: fit-content; margin: 10px auto;">Van benne 0 számjegy</div>	<p>Azt, hogy igen.</p> <p>A füzetbe való lejegyzéssel válogatják a számokat a feleletnek megfelelően. A kitalált tulajdonságot többféleképpen megfogalmazhatják a gyerekek. (Pl.: „egyjegyű, vagy 10, vagy 11, vagy 12”. Vagy: „12 vagy annál kisebb”)</p> <p>Megpróbálhatják kitalálni, hogy hogyan lehet másképpen kifejezni ugyanazt, amit ők megfogalmaztak.</p> <p>Ezt esetleg így mondják ki: „kerek szám” (hiszen még legfeljebb kétjegyű számokra gondolnak).</p>
<p>14. Ellenőrzés („mérés”)</p> <p>– 6 összeadás, 6 kivonás, 6 hiányos művelet; a teljesítmények azonnali visszajelzésével. Hogyan számoltál? – a követett számolási módok visszaidézése néhány esetben: módszerek tudatosítása, összevetése</p> <p>Pl.:</p> $17 - 10 =$ $17 - 11 =$ $8 + 5 + 2 =$ $19 - 15 =$ $5 + \dots = 15$ $\dots - 7 = 8$ $6 + 3 + \dots = 13$ $12 - \dots = 7$ <p><i>Ellenőrzés az előző óra leírása szerint (10. lépés)</i></p>	

15. Szöveges feladat különbség kiegyenlítésére

Szervezés

„Párokban fogtok dolgozni. A korongokra lesz szükségetek. Készítsétek elő!”

„Szöveges feladatot mondok, játsszátok le!”

„Az egyik zsebemben 19 Ft van, a másikban 15 Ft. Mit tehetek, hogy ugyanannyi legyen a két zsebemben?”

A szituáció eljátszatása párban

A különféle lehetőségek eljátszása

– A megoldások elmondatása a párokkal

„Még egy történetet elmondok, ismét el kell játszaniotok:”

„Az egyik zsebemben 20 Ft van, a másikban 14 Ft.

Mennyivel több az egyik, mint a másik?

Mennyit tehetek át az egyikből a másikba, hogy ugyanannyi legyen a két zsebemben? Játsszátok le!”

Az egyik gyerek 19 korongot készít maga elé, a másik 15-öt. Megbeszélik, hogy lehetne ugyanannyi mindkettőjükénél, és ezt el is játsszák. Az egyik gyerek kitehet még 4-et, vagy a másik eltehet 4-et. Megtehetik, hogy 2-t áttesznek az egyik gyerektől a másikhoz.

Egy-egy pár elmondja, hogyan játszották el az ugyanannyivá tevést. Akik el nem hangzott megoldást találtak, azok is beszámolnak gondolataikról.

A párok ismét megjelenítik maguk előtt korongokkal a két számot.

A kitett korongok, vagy a számok összehasonlítása után válaszolnak:

$20 - 14 = 6$; 6-tal több.

A lejátsszás irányítja rá a valószínűleg előforduló tévedésre a figyelmet: nem 6-ot kell átadni, hanem csak a különbség felét.

16. Gépjáték két bemenetű géppel

Szervezés: a tanulói és tanítói számkártyák, a kétbemenetű karton-gép (alapkészlet) és a Feladatlapok utolsó oldalán levő 3-soros táblázat előkészítése.

A demonstrációs „gép-séma”, a „szárítókötél-számegyenes” (Lásd 44-es modul) és a kicsi-nagy csipeszek kikészítése.

a) A két szám különbségét adja ki a gép (a bal oldali a nagyobb).

Nem nagy különbségű számpárokkal „működtetjük” a gépet:

5 és 4-re „válaszolja” a gép: 1

8 és 6-ra: 2

18 és 16-ra: 2

Ez után további 1, 2, esetleg 3 távolságra levő számokat dobunk be a két bemenő nyíláson, és ezekre kerestetjük a választ. Néhány esetben az egyik bemenő és a kijövő értéket adjuk meg, ehhez kérjük a másik bemenő szám keresését.

b) A gép a két szám között középen levő számot dobja ki:

A kétbemenetű gép bal oldali nyílásán a kisebb, a jobb oldali nyílásán a nagyobb számot dobjuk be. Ezeknek a számpároknak mindig kettő legyen a különbsége. A gép a bedobott számok közötti számmal válaszol.

A tanító sok-sok adat-párral működteti a gépet, (először adat-hármasokat ad meg, majd kiegészítendő számpárokat ír a táblázatba): olyanokkal is, amiket bedob, meg olyanokkal is, amelyek közül az egyik a kijövő adat.

Jelölés a számegyenesen: a két szám között egyenlő távolságban levő szám jelölése.

A tartalmi megerősítés és az ellenőrzés céljából a tanító a már ismert „szárítókötél-számegyenes”-re helyezi és helyezetteti a számkártyákat.

Először a nagy csipeszeket teszi fel, majd a nagy csipeszek közé elkezd rákosgatni a kicsiket. (A nagyok a páros számokat képviselik, a kicsik a páratlanokat.) Először az első bedobott számpárt csípteti fel (Például 10 és 12, majd a kijövő számot helyezetteti fel a csipesszel, ez esetben a 11-et.)

Arra is példát ad, amikor két kis csipesz közé egy nagy kerül. (Számokkal: pl. a 15 és a 17 közé a 16 való)

A gyerekek követik a számhármassok kirakását a táblázatba

Ne árulják el rögtön a szabályt, sejtésüket inkább súgják meg a tanítónak. Saját táblázatukban a számkártyák kirakásával jelenítik meg a feladatot.

A gyerekek folytatják a rakosgatást.

Elmondják az észrevételeiket. Például: a bedobott számok közötti számot dobja ki a gép; a nagy csipeszekkel felrakott számok közé mindig kis csipeszekkel felrakott számok kerültek, a páros számok közé páratlanokat, a páratlanok közé párosakat tettünk...